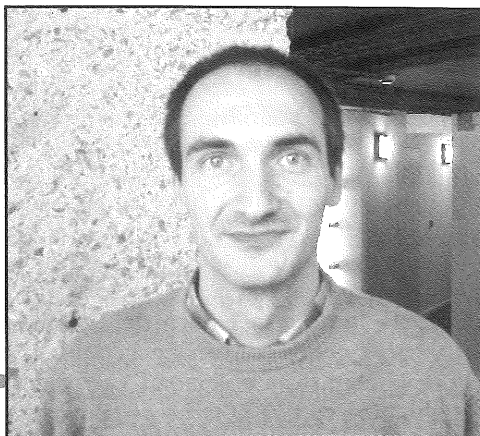

La recerca naturalística: L'experiència del Centre de Biodiversitat de l'Institut d'Estudis Andorrans

Xavier Monje i Vega

El Centre

La flora i la fauna són una part important del patrimoni d'un país, en aquest cas del patrimoni natural, i el seu coneixement és bàsic per a la seva gestió i conservació. És per això que l'any 1998 es va crear, al si de l'Institut d'Estudis Andorrans, el Centre de Biodiversitat (CBD) com a departament encarregat de l'estudi i la divulgació de la diversitat biològica d'Andorra.

El seu funcionament, doncs, es desenvolupa en dos àmbits diferents però complementaris. Per una banda, el Centre es dedica a conèixer la riquesa florística i faunística del país, però també a analitzar la seva evolució al llarg del temps, aspecte fonamental per a avaluar correctament el seu estat en cada moment. Tanmateix, tan important com la recerca en si és la transmissió dels coneixements a la població. En aquest sentit els esforços del CBD s'encaren, evidentment, a la difusió de la informació derivada dels seus estudis, però aquesta no és l'única tasca divulgadora del Centre de Biodiversitat. El CBD assumeix també una tasca educativa de base realitzant diverses activitats per als diferents grups d'edat, amb l'objectiu de donar a conèixer aquesta riquesa biòtica i la seva importància.

Com a part integrant que és de l'Institut d'Estudis Andorrans, el finançament del Centre prové majoritàriament del Ministeri d'Educació, Cultura, Joventut i Esports. Dins dels estatuts del Ministeri, però, l'IEA es defineix com un organisme amb personalitat jurídica pròpia. Aquest estatus determina que els Centres de Recerca que el conformen, entre ells el Centre de Biodiversitat, siguin organismes públics, però alhora els atorga plena autonomia a l'hora de dur a terme la seva tasca.

La recerca

El Centre de Biodiversitat seria doncs actualment l'únic centre de recerca públic definit com a tal i dedicat a la recerca i la divulgació de la flora i fauna andorrana, però en cap cas és l'únic ens que realitza estudis sobre la biodiversitat d'Andorra. Altres organismes de casa o de fora, tan públics com privats, i fins i tot particulars, han tingut i tenen un paper fonamental per al coneixement del medi andorrà. Tant per a utilitzar-los com a eines de base a aplicar per a altres objectius, com per a fomentar el coneixement en un camp concret, o simplement perquè la diversitat biològica és un subjecte prou atractiu i llaminer per a l'afecionat i el curiós, el cas és que existeix un nombre creixent d'estudis sobre la riquesa biòtica del país. Malauradament, a cops part d'aquesta informació, com a conseqüència del seu mateix origen divers, és de difícil accés o simplement resta oblidada i, com a conseqüència inservible, sostrau efectivitat als esforços que hom ha esmerçat per a generar-la.

En procurar minimitzar aquest efecte i, conseqüentment, optimitzar la recerca produïda, el Centre de Biodiversitat intenta, en plantejar-se els estudis a realitzar, identificar aquells camps més desconeguts o poc treballats. De cara a dispor d'un coneixement del país el més complet possible, és sobre aquests subjectes que caldria incidir en primera instància i amb una intensitat més gran. Igualment, s'intenta coordinar al màxim les línies de treball del Centre amb les de la resta d'organismes públics que s'ocupen directament o indirectament del medi biòtic per a complementar les seves tasques en la mesura del possible o, si més no, evitar duplicitats, augmentant, doncs, el rendiment dels recursos públics.

Així, des de la seva creació el Centre ha dut a terme i segueix generant actualment estudis diversos sobre els grups de fauna i flora del Principat i la seva distribució: líquens, fongs, plantes vasculars, micromamífers, papallones, insectes, mosquits, etc. L'objectiu final, però, és sempre el de donar la màxima sortida als estudis realitzats, i com a exemples d'aquesta política podem esmentar l'edició d'un CD amb el Mapa de Cobertes del Sòl d'Andorra o un altre CD amb el Mapa d'Hàbitats d'Andorra. En qualsevol cas, tots els materials produïts pel CBD són de lliure accés, i bona part d'ells es poden descarregar directament de la pàgina web del Centre¹. Amb el mateix afany de posar els coneixements a l'abast de tothom, el Centre de Biodiversitat també és el responsable del Projecte SIGMA. El SIGMA² és un projecte iniciat l'any 2001 i que pretén recopilar i posar a l'abast del públic a partir d'un servidor de mapes interactiu tota aquella informació sobre el medi andorrà que es pot trobar o convertir en un format cartogràfic.

---

1. <www.iea.ad/cbd/index2.htm>

2. <www.sigma.ad>

En funció del tipus d'estudi i els seus objectius difereix la modalitat de treball emprada. Determinats estudis són realitzats directament pel personal del Centre o bé per estudiants becats pel dit efecte, ja que un dels principis de l'Institut d'Estudis Andorrans és intentar implicar sempre que sigui possible els universitaris del país en els projectes de recerca, per tal que puguin assolir experiència científica en l'àmbit andorrà. En aquests casos, els treballs solen gaudir d'assessorament extern per part d'especialistes en el tema de solvència i prestigi reconeguts. En canvi, d'altres estudis més especialitzats o d'una envergadura més gran són encarregats directament als mateixos especialistes.

Un dels inconvenients importants a l'hora de definir la política de recerca del Centre és aconseguir congeniar els interessos científics amb els interessos de les fonts de finançament. Els gestors, lògicament, tendeixen a prioritzar la productivitat de la inversió efectuada. El problema sorgeix en els criteris aplicats per valorar aquesta productivitat. En general es tendeix a considerar que els millors estudis són aquells que rendeixen resultats a curt termini, immediatament aplicables i, a ser possible, amb un gran ressò mediàtic. Aquesta escala de valoració sol negligir les línies de treball a llarg termini i penalitza especialment la recerca del coneixement no aplicat. Des del punt de vista científic, aquest plantejament és erroni, ja que els avenços aplicats sovint se sustenten en una base molt ampla de petites troballes anteriors, aparentment sense importància imminent. Tot i això, és la tendència que s'està imposant darrerament a tot el món, i no és ni molt menys exclusiva de la recerca al camp dels organismes vius.

Per tant, per a poder disposar del finançament que permet assolir els objectius bàsics de recerca i divulgació del Centre de Biodiversitat, a cops cal dur a terme una política de recerca que podríem anomenar "resultadista". Es tracta, simplement, de prioritzar aquells projectes, a ser possible aplicats i que donin resultats a curt termini. Això permet que els gestors dels pressuposts, que no són tècnics en la matèria i han de distribuir uns recursos finits entre molt diverses partides, prenguin consciència de la utilitat del Centre i per tant de la necessitat de dotar-lo convenientment de fons. Per contra, afavorir aquesta mena d'estudis suposa haver de desviar cap a ells una part dels recursos que podrien ser destinats a un altre tipus de recerca, potser científicament més interessant o més adequada a les necessitats reals del país.

A causa de l'estatus jurídic de l'IEA, la Llei de Finances permet que els centres que en formen part també puguin comptar amb fonts externes de finançament. En el cas dels patrocinadors privats, però, sí que són pràcticament sempre les demandes de resultats impactants en termes mediàtics, i a curt termini les que imperen per als projectes que subvencionen.

La divulgació

La divulgació és l'altre gran eix vertebrador del funcionament del Centre de Biodiversitat. Sota aquest epígraf, però, s'inclouen diverses activitats de significació ben diferent. Per una banda, es troba la part més estrictament científica dedicada a la comunicació de la feina feta pel Centre. Per l'altra, les accions destinades a millorar el coneixement de la població sobre el seu camp de treball, és a dir la diversitat biològica.

És aquesta darrera una tasca que, en ocasions, pot quedar lluny de la recerca en el sentit més estricte, però no per això és menys necessària. Cal tenir en compte que aportar coneixements a la societat és, en darrer terme, un dels objectius bàsics de l'Institut d'Estudis Andorrans i, conseqüentment, dels centres que l'integren. És per això que els centres de recerca, a més, prenen un paper important com a centres de documentació de les seves respectives àrees d'interès. Tanmateix, els recursos a l'abast del públic han de ser coneguts per aquest, altrament no assoleixen la seva funció. La publicació de revistes i de monografies, l'organització de congressos, conferències i exposicions, la celebració dels dies mundials de la Biodiversitat o del Medi Ambient,... suposen a la pràctica el contacte de la societat amb el Centre. Són, doncs, aquestes activitats les que donen a conèixer el CBD i, en darrer terme, el converteixen en útil als ulls de la gent. Per tant, a la pràctica, amb aquestes activitats s'obté un benefici doble: acompleixen la seva funció educativa i alhora són percebudes com a beneficioses per als ciutadans (mentre que a vegades estudis de gran interès científic en el camp de la biodiversitat no ho són...).

Sense ser l'objectiu cercat inicialment, l'interès del públic en les activitats de divulgació fa que la font d'origen dels fons emprats per a organitzar-les, sigui pública o privada, els consideri sovint com una bona inversió. Per tant, paradoxalment, són a vegades les tasques menys "científiques" les que permeten al Centre dur a terme les accions de recerca més estricta ja que, en certa manera, faciliten l'accés al finançament. Aquest escenari, però, només es compleix si els actes organitzats donen bons resultats, cosa no sempre senzilla d'aconseguir en un país com Andorra on costa molt mobilitzar la gent. Cal oferir, doncs, activitats de nivell, però tot i amb això l'èxit no es troba assegurat i sí que en canvi es disparen els costos. En aquest redireccionament dels recursos la sacrificada és, un cop més, la recerca.

En resum, doncs, la dinàmica de funcionament del Centre de Biodiversitat es fonamenta en la necessitat d'optimitzar els recursos disponibles en cada moment, per a maximitzar la productivitat en termes de recerca i divulgació, tot combinant les activitats i els projectes atractius amb aquells que no ho siguin tant, però que presentin un altre tipus d'interès per al país.

Breus consideracions finals sobre l'estat de la recerca en biodiversitat

A partir de l'experiència de treball del CBD, cal valorar la situació de la recerca en biodiversitat a Andorra, en general, com a positiva, tot i que, com sempre, hi ha aspectes susceptibles de ser millorats.

Gràcies a l'activitat de tots els ens implicats, s'està aconseguint generar una producció científica quantitativament i qualitativament força important, per bé que ja hem comentat que això va acompanyat d'un cert grau de dispersió de les dades obtingudes, restant per tant efectivitat als estudis. Tot i això, però, podem afirmar que el coneixement del medi a Andorra va obrint-se camí amb pas ferm, tot i que encara ho fa massa a poc a poc. El problema radica en què l'establiment de polítiques de recerca modernes al país, si més no en temes de natura, ha estat relativament tardà en comparació amb els països veïns. Això fa que per a assolir el nivell desitjat ens calgui encara un impuls addicional, impuls que hauria d'arribar en forma de recursos. També hem esmentat, però, que el finançament és el factor limitant de la recerca, i no sempre és senzill trobar suport per a realitzar determinat tipus d'estudis.

Tanmateix, Andorra és un país petit i, en termes de recerca en biodiversitat és abastable en la seva totalitat, cosa que possibilita el dur-hi a terme treballs força detallats i el fa potencialment molt interessant com a banc de proves. Coordinar més els diversos esforços i assumir la recerca com una inversió de futur que cal potenciar més, són dues receptes senzilles que poden convertir Andorra, a mitjà termini, en un referent a seguir pel que fa al coneixement dels éssers vius i, conseqüentment, a la seva conservació.

Xavier Monje i Vega
*Doctor en biologia i director del Centre de
Biodiversitat de l'Institut d'Estudis Andorrans*